„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу.
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«.
За Угарску: Србију Црну Гору и Друге стране државе
на годину К 34·— 46·— дин.
на по године К 17·— 23·—
на четврт „ К 8·50 11·50

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 196. У Новом Саду, у уторак 8. (21.) септембра 1909. Година XXV.

Демократска и народносна странка.

Вести, које нам долазе из Велике Кикинде и из других крајева Баната, а особито из Панчева, казују нам, да се нова српска демократска странка приправља, да држи свој збор. Судећи по тим вестима, српска демократска странка, како се од лане установила, не само да није устукнула, него је у велико напредовала. Ми не само да немамо ништа против тога, него се томе радујемо, не толико тој странци, о којој смо своје мишљење изјавили, него људима, који припадају тој странци а које провејава свеж, млађан дух у интересу напретка српскога народа.

Новој српској демократској странци припада млађа, непокварена српска интелигенција, која је прогрела све опсенарство, сву поквареност радикалне странке, која је постала стовариште покварене српске интелигенције. Та нова српска демократска странка готово је фанатична противница радикалној странци. Слушати српске адвокате, лекаре, мернике из те нове странке, то је нешто, што превазилази и све оно, што ми знамо о опсенарству и неваљалству радикалне странке. Нама ни мало не смета то, што та нова српска демократска странка није добро расположена ни према нашој странци, не смета нам, што не ће савеза и солидарности с нама па нас баца у неку „старудију“ те држи, да јој ми „сметамо“ и у њеној акцији против радикала. Ово нас не изненађује, нити може у нама да изазове какову анимозност против нове српске демократске странке. То је тако било и свагда ће бити: да млађи нараштај мисли, е све старо не ваља и да преко свега старога треба прећи са неким сажаљењем. Тако је то било — да не наводимо друге многобројне примере! — кад је у Србији пре пола века поникла либерална странка па своје противнике називала старовољама.

Кад је лане поникла српска демократска странка, ми, видећи, да се странке у нас Срба овде све то више множе, а видећи врло тешки, управо жалосни и очајни положај српскога народа у овим крајевима, држали смо, да би за ојачање наше отпорне снаге потребна била концентрација странака, по примеру Чеха, који су у себе спровели концентрацију својих странака.

И у Чеха има много странака. Али Чеси су према нама Србима овде велик народ. За нас Србе пак овде могло би се казати: ни мањега народа, ни више странака! Ми данас овде имамо не мање него **пет** странака: стару народњачку, што је данас српска народна слободоумна странка, као саставни део народносне странке у Угарској, за тим радикалну странку, која се развила из социјалистичке странке, па онда српску народну самосталну странку, те онда нову српску демократску странку, и најзад српску социјалнодемократску странку.

Ми смо лане покушали, да изведемо веку концентрацију српских странака. Тај покушај није пошао за руком.

Данас српска политика мора рачунати са свима српским странкама, и то са сваком посебице. Држимо, да све четири српске странке и без договора и солидарности иду упоредо против радикалне странке. Радикална странка са своје стране живи у тој великој обмани, да она за себе превагује све друге српске странке, а у ствари је данас радикална странка изолована. Она живи у тој обмани, да је заменила нашу стару уједињену народњачку странку. Живи у обмани, да је Јаша Томић заменио Светозара Милетића. Каква увреда, какав инсулт на успомену Светозара Милетића!

Прелазило би оквир овога нашега чланка, кад бисмо разложили разлике, које постоје међу четири антирадикалне странке. Ми хоћемо само на око да узмемо српску демократску странку.

Млађа српска интелигенција, која не припада поквареној радикалској интелигенцији, видећи неуспех старе народњачке политике, коју је водила наша странка под вођством Милетићевим, а видећи, да је радикална странка постала нека штреберска странка, мислила је, да пође другим правцем. Испрва се демократска странка истоветовала са српском самосталном странком, па је себе и називала самосталном странком у Угарској. И данас српска самостална странка у Хрватској сматра демократску странку као огранак своје странке. Но та млада српска интелигенција у Угарској, видећи, да се према државноправном положају Хрватске и положај, који српска самостална странка у њему заузима, не може истоветовати са истом као странка у Угарској, мислила је, да јој ваља створити нову српску странку, која би најбоље одговарала интересима српскога народа у Угарској, а та̂ странка да се зове демократска странка.

Демократска странка у Угарској већ постоји и она има данас пет посланика на угарском сабору. Но изгледа, као да се нова демократска странка у Срба не ће да истоветује са том демократском странком, која већ постоји.

Но каква је разлика међу демократском и народносном странком? Хоћемо ово сасвим прецизно да изразимо, јер ово превиђа нова српска демократска странка а превиђају то и сви они Срби, који се придружују новој демократској странци. **Народносна странка је по себи демократска странка и не може друго што да буде, дочим је демократска странка само демократска странка.** Она са народњаштвом, са национализмом нема апсолутно никаква посла. Шта више, она је одлучно против национализма и оних пет демократских посланика на угарском сабору у погледу мађаризације потпуно се истоветују са данашњим властодршцима.

Знамо ми, да данашња нова српска демократска странка држи, да ће, ако посредством демократије продре у сабор права народна воља, онда по себи и воља појединога народа морати продрети. Али то је иста илузија, као и она, коју је Милетић испрва имао, наиме да либерализам по себи мора задовољити и захтеве појединих немађарских народа у Угарској. Не! Како либерализам, тако и демократија, ако није прожета народносним начелима, не може користити развитку посебнога народнога бића. Истина да ће демократија истаћи вољу народну, па тако и вољу појединих народа, али ће томе на супрот стати нивелирање демократије без обзира на племенске особине.

Новој српској демократској странци језгра је то, да се одриче народносне странке, ма да је ова по себи демократска странка, а одриче је се с тога, што мисли, да ће српски народ у Угарској боље пролазити, ако нема солидарности са народносном странком, која је омражена и мађарском народу и свакој мађарској странци.

У Словака и Румуна нема демократске странке, јер је народносна странка по себи демократска странка. С тога Словаци и Румуни у највећој мери замерају, што је у Срба могла понићи посебна демократска странка. Баш с тога, што је народносна странка демократска странка, приступио је њој познати Андрија Ахим, родом Словак, али вођа угарских сељака, како словачких, тако и мађарских. Познато је, да је угарски сабор баш због тога његова вођства уништио његов мандат.

ЛИСТАК.

ОСЕЋАЈИ ПРИ РАЗНИМ ВРСТАМА СМРТИ.

Смрт, као што је познато, значи потпун престанак свију изјава животу у организму. Тај догађај може и лагано и мало по мало наићи на човека. Питање, да ли умирање боли или не боли, много је већ расправљано у науци, али је доста занимно и за лајичара Има наравно много случајева, где издисање мора бити скопчано с боловима, а то су случајеви, кад се смртно озледи трбух, кад се услед железничких или других несрећа пригњече племенитији телесни делови, кад се опсежно опрљи кожа, кад се човек отрује киселинама, које наједају, даље фосфором, сублиматом, стрихнином и сличним супстанцијама. После таквих догађаја је смрт понајвише неизбежна последица претрпљених телесних озледа, али свест и моћ осећања остаје до последњег часа тако непомућена, да добротворни осећај несвестице тек ретко долази у обзир као чињеница, која ублажава болове. У другим опет случајевима наиђе смрт тако неочекивано и брзо, да самртник управо и не сазна за догађај. У служби или у кругу милих и драгих, при безбрижној забави, или при звекету чаша и веселој гозби, или на сред улице у шетњи сруши се често човек, згођен капљом. Напрасно му стало срце или се крв разлила у мозак те се живот угасио нагло и неочекивано. И не слутећи, без икаква осећаја, често још са веселим осмејком на тихим цртама, који одаје последње му сретне мисли, оде човек Богу ни истину. „Имао је лепу смрт!“ вели свет, ожали га па га и — заборави, јер је такођер био само један атом у великој неизмерној вселени.

При потпуној бесвесности и без осећаја јавља се смрт и услед болештина, које су спојене са љутим ватруштинама, као запала плућа, запала мозга, или мождане опне, врућица, скрлет, богиње, грозница у бабињама и т. д. Само што овде траје дуже, неколико дана или недеља. Као главни узрок смрти се у таквим случајевима мора узети претерано висока телесна температура. До 41 или 42 Целзијусова степена топлоте у крви може човек још и издржати, но ако се температура повиси само за мало, онда омлитави срце те смрт наиђе неизоставно. Но о грозничавим фантазијама, које се одигравају за време болести, не зна болесник ништа, те фантазије леже у сасвим другом свету и сличне су безумљу.

Напротив у случајевима, у којима је, кад се почне ближити смрт, свест мање-више још непомућена, морају се јављати и неки осећаји. Не само осећаји болова и осталих телесних мука̂, него баш догађаји и осећаји, који се одигравају у душевном животу човека на самрти.

Је ли човек, који има за собом живот пун труда и рада, стар и слаб, наравно да ће имати неке чежње за миром и одмором. Што се већма буде ближио тренутак, кад ће завршити живот, тим ће ти осећаји бивати све јачи. Биће му тако, као човеку, који после напорна дневног рада у вече већ више не може да се држи на ногама па му је једина жеља, да легне па да отпочине. Ти осећаји, та чежња за отпочинком, пошто се толико и толико истрошила материја и снага, тако су природни, да се морају сматрати баш као потребан, физиолошки резултат сила̂-радилица̂ у човечјем телу. Смрт и спавање имају у опште много сличности једно с другим. Спавање значи само прелазан одмор, шта више донекле и прекидање неких функција животу, но из тога се стања човек свагда пробуди. И смрт је такођер застој машине, која креће живот, застој, који је настао такођер услед осећаја о умору, али је потпун и из њега се не може човек више пробудити. По свему се томе може претпоставити, да човек, који у дубокој старости умре од слабости, мора имати исте осећаје, као мртав уморан човек, који чезне за отпочинком. Обојица су ради да спавају, један, док се опет не пробуди, а други на веке . . . то је већ тако природни закон а природа тражи своје право.

(Наставиће се.)

Ми са своје стране немамо ништа против акције српске демократске странке, шта више ми се радујемо тој акцији, што видимо, да почиње пулзирати нека свежина у младој српској непокваренoј интелигенцији.

Ове ретке нисмо писали у намери, да Србе одвраћамо од нове демократске странке, него за то, да означимо разлику међу демократском и народносном странком. Иначе велимо за уочени збор српске домократске странке: нека је сретно и беритетно!

=

Муке грофа Апоњија с Румунима.

Својом језичком наредбом министар просвете гроф Апоњи је љуто насео с Румунима. У бечком двору канда се не допада она претерана ревност, којом гроф Апоњи хоће да покрпи своју изанђалу популарност. Наиме, Апоњи је у четвртак у вече отпутовао у Беч, да краљу реферира о стварима свога портфеља, а нарочито о конгрују, о католичкој автономији, о народносном питању и о својој језичкој наредби, коју је министар издао у свези с тиме, те због које је наступио сукоб између владе и Румуна. То је оно: ad audiendum verbum regium. Гроф Апоњи је позват у Беч, да чује, шта Њ. В. краљ мисли о његовој политици према немађарским поданицима краљевим. Наравно да ово гроф Апоњи побија и тврди, да он није позван ad audiendum verbum.

Бечки листови доносе из Рима ову вест:

„Румунско грчко-католичко (унијатско) свештенство обратило се римској светој столици са жалбом против наредбе, коју је гроф Алберт Апоњи издао у ствари језика у науци вере. Клир је у својој жалби пријавио и то, да ће румунски грчко-католички верни гомилама прећи у православну веру, ако та наредба остане у крепости. По свој прилици да ће римска курија било у каквом облику посредовати на надлежном месту, у Бечу.“

Осим тога чује се, да румунска народносна странка има свеза са наследником престала надвојводом Фрањом Фердинандом, који да је наклоњен Румунима. Говори се чак и то, да су два поверљива човека румунске народносне странке недавно били код наследника престола те овоме разложили све, што данашња угарска влада ради с Румунима.

Како даље јављају из Рима, становиште римске курије у овом питању је то, да у основним школама ваља децу учити науци у вери на њихову матерњем језику.

Из Рима друга вест казује, да се је не само румунски грчко-католички клир обратио римској курији са жалбом против Апоњијеве језичке наредбе, него је то исто учинио и румунски православни епископат са жалбом руском св. Синоду у Петрограду.

Румуни су — како „Аз Ујшаг“ јавља — послали и наследнику престола надвојводи Фрањи Фердинанду меморандум, у коме су будућем нашем владару разложили, на какав начин гроф Апоњи вређа црквену автономију румунског народа.

Румунски грчко-католички арцибискуп у Блажу Виктор Михали спрема меморандум, којим ће се обратити Његову Величанству краљу Фрањи Јосифу I. и папи Пију X., а против Апоњијевих премашаја. У меморандуму на краља арцибискуп се **позива на законе, које је краљ санкционисао**, а које је **повредио** министар гроф Апоњи својом језичком наредбом, да се румунској деци предаје наука о вери мађарским језиком. Арцибискуп моли у том меморандуму краља, нека поради на том, да министар те од краља потврђене законе одржава и да противним наредбама не вређа право румунске цркве. Сличним меморандумом обратио се румунски епископат и наследнику престола надвојводи Фрањи Фердинанду.

Наопака народносна политика грофа Апоњија узнемирила је и саме Мађаре. Опозицијони мађарски листови (на пр. „Мађар Со“) жестоко нападају министра грофа Апоњија због његове најновије језичке наредбе, којом је распирио и онако велике народносне противности у Угарској. И то је еберхардски мудрац урадио сада, када купи траље, да се сели са министарске столице, јер је његову министровању канда одзвонило. С правом пребацују мађарски опозицијони листови грофу Апоњију, да **он и његови кошутовачки другови нису у Бечу ништа могли да израде за мађарски народ**, па би сада пред своју политичку пропаст оваковим наредбама да се покажу лепи пред разочараним мађарским народом. Славна мађарска коалиција није ништа урадила за мађарски народ, а у срцима немађарских народа у Угарској оставила је својим поступцима љуту жаоку, коју ће тешко бити истргнути.

„Велеиздајничка“ парница у Загребу.

(Сто и четрдесет и први дан расправе.)

У четвртак 3. (16.) септембра 141. дан расправе наставио је др. Хинковић свој одбранбени говор.

У красним цртама описује говорник политички програм српске самосталне странке, која ради на слози Срба са Хрватима, и хрватско-српске коалиције, која ту слогу има као темељну тачку свога програма, те је у народ хрватског и српског имена постојано шири.

Председник га опомиње, да не говори о политици, већ да се радије брине о судбини својих клијената.

Др. Хинковић узбуђен одвраћа да не да себи од председника пребацивати. Наставља своје изводе, те одбија нападаје држ. одветника на новинство, које је држ. одветник употребио против оптуженика. Они чланци, које цитира, немају тенденција, које им се дају, те би се могло у опће желети да се искључе из судбеног материјала. Приказује, како је држ. одветник модифицирао своју тужбу, те сад он као бранитељ не зна, да ли би се бавио првом или другом тужбом.

Председник га прекида и вели, да држ. одветник има право модифицирати оптужницу, или је сасвим повући.

У даљем току Хинковићева говора долази опет до контроверза између њега, држ. одветника и председника, који по сваку цену хоће да осакати сјајне и логичне Хинковићеве наводе. Председник прети Хинковићу укором и одузимањем речи.

У три сата по подне наставља Хинковић говор.

Међу осталим вели, да Хрватска сачињава један јединствен народ, који је идентичан са народом у Србији. То је тековина овога процеса. Овај народ не тежи за некаквом страном државом, већ за аутономијом. Само онде где је велика аутономија, где влада грађанска слобода. може бити среће и културног развитка. Кад би у том настојању за народно јединство видели злочин, то не би имали само 53 велеиздајника на оптуженичкој клупи, већ десет милијона Хрвата и Срба. Ови оптуженици штитили су домовину Хрватску и своје српске светиње у њој. Завршује овим речима: *»Скините богињи правде врицу с очију, узмите јој мач из руку и мешните јој у њу маслинову гранчицу; повратите очеве породицама, синове мајкама, свећенике жртвеницима, обртнике и трговце њиховом раду, а сељаке илугу. Ако ослободите оптуженике, одахнуће читав словенски југ од десет милијона Хрвата и Срба, што није непријатељима пошло за руком да разоре братство Хрвата и Срба!«*

Хинковићев говор, са највећом пажњом саслушан, био је на крају аплаудиран од слушатеља. Председник стане викати, да ће галерије дати исправнити. Бранитељи журе се, да честитају Хинковићу, а оптуженици, у колико су у дворани, изражују му захвалност. Многи су плакали. Говор Хинковићев био је по стенографима, које су бранитељи на свој рачун узели, верно забележен, те ће бити у целости публициран.

НОВИ САД, 7. септембра 1909.

— **Епископска конференција**, која је била сазвана у Ср. Карловце за 5. (18.) о. м., није могла ономад и јуче ништа мериторно решавати, јер су на њу дошли само епископи бачки Митрофан Шевић и пакрачки Мирон Николић. Остала три епископа нису могли да дођу, јер су били спречени. Међутим се њихов долазак у Ср. Карловце очекује и онда ће наш епископат заузети становиште и према познатој Апоњијевој језичкој наредби.

— **Радикали у Рауховој служби.** Жалосни Срби, што се зову радикали, опет су делом доказали, да су верне слуге барона Рауха, који тако ужасно гони српски народ.

У Дарувару је код градских избора победила листа хрватско-српске коалиције. Радикали су гласали с рауховцима и франковцима. И против те здружене багре изнела је коалиција победу. А радикалски органи имаће и после тога смелости, да другима подмећу везе с франковштином! Но српски је народ на срећу погледао ову срамотну улогу радикалску. Жалосни су Срби, који дочекују Рауха и раде у савезу с франковцима! Пфуј!

— **Шериф Арнаутовић се враћа.** Сарајевски „Мусават“ доноси изјаву Шерифа Арнаутовића, у којој каже, да сваки Муслиман жестоко греши роду и дому, ако се у данашње одсудно доба повлачи из народних редова. Писма пријатеља и истомишљеника поколебали су га у пређашњој одлуци, и он се враћа у народне редове и у уредништво „Мусавата“.

Овом повратку честитога Шерифа у редове народних бораца обрадоваће се сваки, који жели добра нашем народу у Босни и Херцеговини.

Осуда Јашина измећарства.

— **Слом Јашиних тлапња о томе: »Како се зовемо?«** —

Познато је, да је Јаша Томић она **24** чланка у „Застави“ под насловом: „Како се зовемо?“, издао у посебну књижицу. Куд год је допрла та књижица, изазвала је **гнушање** код поштена српског света.

Ево шта о тлапњама Јаше Томића пише београдски књижевни часопис „Српски Књижевни Гласник“, око кога је искупљен цвет српских књижевника:

„Говорити о научној документацији књиге г. Томића био би излишан посао. Г. Томић је горе но незналица: он је полутан, и са новинарским незналаштвом и неозбиљношћу он је покушао да обори оно што је наука апсолутно доказала. Политички део његове књиге ни мало боље не изгледа, јер рђаве и нетачне ствари не даду се бранити. Уопште узев, књига г. Јаше Томића изненађује и то врло немило изненађује. Она је једно **рђаво** дело, у оба смисла речи, и као књига и као поступак, и извесно није се могао изабрати гори час да се једна рђава и бесмислена идеја тако несрећно заступа. У Србији је нико паметан не ће одобрити.“

А „Српска Застава“, орган нацијоналистичке странке у Србији, овако пише о тој јашинско-раухо-франковачкој работи:

„Како се зовемо?“ Српско и хрватско питање. — Позната тица злослутица, црна коб прекосавских Срба, веран пријатељ наших радикала, познати мађарон Јаша Томић написао је књигу под горњим насловом.

Књига ова баш је згодно дошла Акуртију, Тарабокији и другим србождерима у одвратноме загребачком процесу. Она иде на то, да распали стару страсну мржњу између Срба и Хрвата и да послужи и њиховим задњим циљевима.

Док су трезвени хрватски и српски политичари, увиђајући поразе од јалове и штетне племенске борбе, приступили заједничкоме раду, дотле се овај стари грешник окомио баш на ту заједницу.

Циљ је књизи, да докаже, како Срби и Хрвати немају ништа узајамно и да Срби, водећи ову политику заједничке акције, иду да легну у српски гроб.

По овој књизи изгледа, да нам, и то још данас, прети велика опасност од Хрвата, и да су нам они једини непријатељи, на које треба да обратимо пажњу.

Овакво тврђење било би глупост од једнога старога политичара и новинара, кад оно не би било резултат покварене душе. Историјска факта, напета у велику научну претензију, очигледно показују сву **површност и незнање** једнога празнога новинарског дијалектичара.

Никад није у несрећнијем часу једна овака тенденцијозна књига бачена у српски народ. Али и поред своје опасне и заводљиве намере, заштићене тобож научним ауторитетом, нездрава и несрпска идеја њена мора се ипак разбити о здраву српску свест о правом нацијоналном интересу.“

Тако, ето, суде наша браћа у Србији о измећарском писању Јакова Томића.

Политички преглед.

— **Арнаутски устанак.** Арнаутски бунтовници се склањају у Полимље, где хоће да се упусте у бој с Џавид-пашином војском, која се приближује. Генерал Џавид паша даје бомбардовати бунтовна села арнаутска. Положај се заоштрава. Телеграф из Цариграда јавља сваки дан, да је Џавид паша опет и опет потукао арбанаске устанике, а овамо се устанак при свем том шири све јаче. Лагано ће и Блистателна Порта доћи на то, да малим средствима не може успоставити ред. Већ данас се јавља, да се решила, да Џавид-паши стави на расположење довољно војске. Из Битоља се јуче два батаљона кренула у Дибру а и из Мале Азије је неколико батаљона послано у Албанију. Борба се води у долини Црног Дрима. Арбанаси се побунили и око Љуме те су ради да опколе Џавид-пашу, којем је положај врло тежак. Јуче је био крвав сукоб, у којем је погинуло педесет Арнаута и тринаест Турака, међу овима — кажу — и неколико официра. Џавид паша са два батаљона енергично гони устанике.

— **Побуна у Арабији.** Као што нам је већ телеграфисано из Цариграда, турска војска је код Медине однела велику победу над побуњеним арапским племенима. Овде ћемо споменути, да према веровању, што је раширено у турској престоници, из Мисира потпирују устанак у Арабији (у Хеџасу и Јемену), јер би после Абдул-Хамидова пада мисирски кедив (поткраљ) Абас Хилми паша хтео да узме у своје руке водство панисламизма.

— **Рат око Мелиље.** Шпањолци још никако да изиђу на крај с Кабилима. Ма да сада генерал Марина има доста војске, он не сме да изврши одлучни удар против ка-

билских племена. Шта више, ова још нападају Шпањолце. Онамад су Кабили бомбардовали варош Пењон де ла Гомеру, али су их шпањолски топови приморали на узмак, нанесавши им велике губитке.

ВЕСТИ ИЗ МЕСТА И ИЗ НАРОДА.

Нови Сад, 7. септембра 1909.

— **Принц Макс од Саске у нашим крајевима.** Принц Макс од Саске, професор богословља на фрибуршком свеучилишту, на свом научном путу по српским крајевима отишао је онамад у Темишвар у пратњи вршачког епископа Гаврила Змејановића и одсео је код темишварског епископа дра Георгија Летића. С обзиром на приватно обележје принчева путовања на железничкој станици није било званична дочека. На станици је госте дочекао само конзисторијални бележник др. Георгије Зубковић. У епископском двору пак поздравио је свог високог госта епископ др. Летић. Принц Макс је прегледао епископски двор, епископску архиву и саборну цркву.

Високи гост је онамад приспео у Ср. Карловце, где га је патријарх српски Лукијан Богдановић срдачно дочекао. Принц је прегледао у Карловцима све старине и митрополијску архиву, а јуче је присуствовао на ручку код патријарха. Јуче после подне отпутовао је принц у Србију, одакле ће отићи и у Црну Гору.

— **»Брза« пошта.** У данашње доба Марконијева телеграфа, автомобила, аероплана код нас још има људи, који мисле, да живимо у добу делижанса. Ево примера. Овдашњи један млади лекар преда у Шиду дана 10. септембра по р. к. дописну карту за наше уредништво, а ми смо ту карту примили тек **18.** и. м. Дакле пуних **осам дана** требала је та карта, да од Шида стигне у Нови Сад. Вала, пре би стигла из Јакуцка у Сибиру. Овдашња пошта нам је одмах уручила карту, чим је стигла, али из Шида је она сигурно пузила, док је тешком муком стигла у Нови Сад. Ваистину, то је »брза« пошта, та шидска пошта! Американци би уживали, кад би имали такову пошту, као што је има мали радикалски Елдорадо — Шид.

— **Истрајност српског војника.** »Русское Слово«, »Matin«, »N. Fr. Presse« и многи угледни светски листови опширно описују вежбу србијанског артиљеријског дивизијона у Лозници, дивећи се жилавости и издржљивости српских војника. Овај артиљеријски дивизијон под заповедништвом свога команданта, мајора Вула Јанковића, успео се са тешким пољским топовима на врх високога брда Гучева, где још никад није ступила тобџијска нога, и на каквој висини још никада не беше ни једна пољска артиљерија. Ово брдо доминира целом околином на обе стране Дрине, те је зато значајан овај стратегијски покушај. У стручним војничким круговима се држало, да је просто немогуће успети се на ово високо, стрменито брдо, где нити има путева, нити стазе, нити сходна земљишта, да би тешки топови узићи могли. Аустријски официри, гледајући са друге стране Дрине, шта чини енергични мајор Вуле Јанковић, не хтеше веровати очима својима. А одушевљени Срби војници ипак постигоше цел своју, те тако створише светски рекорд у том погледу. Ма да беше посао огромно тежак, они га извршише таквом лакоћом, да су се одмах, чим су топови извучени на врх брда, похватали у коло, те весело заиграли српско коло, као да не знају, шта је умор и малаксалост. Заиста, није чудо, што таковим војницима и светска штампа одаје пошту.

— **»Српска Застава« наново излази.** Одлични орган нацијоналне (народњачке) странке у краљевини Србији, »Српска Застава«, опет је почела излазити, пошто је привремено била обуставила излажење. Срдачно поздрављамо тај ваљани српски лист, коме је власник и директор одлични српски књижевник и публициста г. Петар Деспотовић.

— **Српско радничко друштво у Цариграду.** Крајем јуна месеца ове године су се више Срба радника из свију српских краљева, који бораве у Цариграду, састали те основали српско радничко друштво, којем је сврха, да своје чланове потпомаже материјално, морално и просветно. Друштво има своју заједничку благајну за потпомагање својих чланова, своју читаоницу са књижницом и вечерњом школом и своје певачко, музичко и дилетантско одељење.

— † **Рудолф Вуковић плем. Поткапелски.** У Трсту је у понедељак, 31. августа (13. септембра) о. г., у 50. години свог века нагло преминуо пуковник тршћанске босанско-херцеговачке IV. пуковније Рудолф Вуковић од Поткапеле. Покојник је био ваљан војни старешина и врло је био омиљен у својих подручних официра и момчадије. Како је пак он волео своју момчадију, најбоље сведочи то што је лично замолио Његово Величанство, да помилује оне босанске одбеглице, који су приликом смутња на Балкану ускочили били у Црну Гору. Та његова жеља била је испуњена. У младости је служио у петроварадинској 70. пешачкој пуковнији те је и у нашој вароши оставио леп спомен као шармантан и дружеван официр. Још летос је био у нашој вароши свеж и чио у сватовима генерал-мајора Жунца као кум. За собом је оставио удову и петоро деце. Тело покојниково пренесено је у његово родно место Језеране у Лици и онде је предано матери земљи. Вечан му спомен и покој души му!

— **Одлични Срби ђаци на свеучилиштима и вис. школама.** Кр. уг. министарство богочасти и јавне наставе је сада обнародовало у свом службеном листу списак оних свеучилишних слушалаца, који су на свеучилиштима, односно високим школама у нашој отаџбини, с одликом положили строге и друге испите своје. У том лепом списку су и ови Срби: медицинари Миливој Борђошки и Иван Јаковљевић, и фармацевт Константин Костић.

— **Пуцали на пароха и на попадију.** Петрињски „Banovac" јавља овај случај: На седмичном сајму у Петрињи у прошли уторак био је и парох Никола Трбојевић из Јошавице заједно са својом попадијом Недељком. Пред вече се враћаху кући па иза села Будичина наиђоше на три напита сељака. Кочијаш им викне, да се склоне, но они не хтедоше те је кочијаш мимо њих морао протерати кола тик уза јарак. Но тек што су одмакли неколико корачаја, зачу се иза леђа пуцањ. У први мах није нико ни осетио, да је погођен, док кочијаш не рече, да му се чини, е осећа паљевину. Кад стигоше у оближње село, тек онда опазише, да је попадију облила крв. Куршум ју је погодио био у крста. Парох Трбојевић се са рањеном својом попадијом врати у Петрињу, где јој прву лечничку помоћ пружи др. Мартин Јурановић, који јој из крста извади куршум. Озледе нису смртоносне. Ствар је одмах пријављена суду те се сад трага за сељацима.

— **Из Краљевског Народног Позоришта у Београду.** У београдском краљевском народном позоришту настале су у последње време у особљу знатне промене у толико, у колико су реангажовани уметници Милорад Гавриловић и Богобој Руцовић. Ангажован је и млади даровити глумац Никола Сланкаменац, родом Новосађанин, који се пре две године овде у Новом Саду одликовао као један од најбољих и најупотребљивих млађих глумаца те већ онда показивао, да ће лепо напредовати у приказивачкој уметности. У Београду је до сад међу осталим играо катану Митра у Округићевој »Сећурици и шубари«, Ернста Шефера (у нас овде у Мушиној посрби: Гавру Јаснића) у Мозер-Шентанову »Рату у мирно доба" и младог маркиза Артира Сивријева у »Мајчину благослову«, за који се у Београду вели да су га написали Французи Денери (Adolphe Dennery) и Лемоан (John Emile Lemoinne) а код нас опет стоји, да му је писац Немац др. Ф. Е. Линкер. Сланкаменац је, као што смо извештени, већ стекао себи симпатија у београдске публике те је сав изглед, да ће скоро, узбуде ли радио и напредовао, стати у ред њених љубимаца.

НОВОСТИ СА СТРАНЕ.

— **Американка против помађаривања школа.** На недавнашњем међународном лекарском конгресу у Будимпешти је 3. септембра о. г. американска лекарка др. Р. Улстајнова из Њујорка говорила о здравственим приликама Угарске. Своје податке стекла је код деце словачких исељеника. Узрок види у необразованости тих исељеника, а ту необразованост она може тек сада да растумачи, кад је рођеним својим очима видела домовину исељеника, Угарску. У Угарској се народ не може као што треба образовати, јер 90% словачког народа нема школа, у којима би се учило материнским језиком. Познате прилике, у којима немађарски народи живе у Угарској, проузроковане су однарођивањем.

На тај реферат је додала гђа Елгудова из Кајира, да су Енглези у Мисиру тачно схватили, е није могуће образовати децу нематеринским језиком, и зато у основним школама настављају децу арапски, како би и последње фелашко дете разумело, чему га поучавају. Да, али у Угарској шовинисте хоће да су паметнији од Енглеза.

— **Међународна новинарска конференција у Лондону.** У енглеској престоници држаће се од 6. (19.) до 15. (28.) о. м. интернацијонална новинарска конференција, на којој ће учествовати новинарска удружења целога света, која су чланови интернацијоналног новинарског савеза. Поред многих седница, на којима ће се говорити о стручним новинарским пословима и питањима, врло је богат програм излета, банкета и забава, које приређује леди Вехтер, лорд Бернем (»Дејли Телеграф«), удружење страних новинара у Лондону, лорд мер (градски начеоник) лондонски и т. д. Има и више излета у унутрашњост Енглеске.

Од српских новинара позвани су у Лондон: чланови међународног новинарског савеза Иван Иванић, секретар српског посланства у Цариграду, и др. Станоје Михајловић, дописник Српског Пресбиро-а у Лондону. Идући међународни новинарски конгрес биће у Јапану.

— **Ваздушни брод у војне сврхе.** Јављају из Франкфурта на Мајни, да је ваздушни брод Цепелин Ш. стигао онамо накјуче у три сахата после подне. У вече је отпловио специјално у војне сврхе на маневре у Мергентхајму. У гондолама су осим грофа Цепелина и његових момака били још: заповедник осмог војнога корпуса Ајхорн и пуковник Илзе.

— **Експлозија петролеја.** У Бориславу у Галицији је прексиноћ експлодирао и трећи, сировим уљем напуњени земљани ресервоар. Запаљено се уље разлило по селу Бањукотовској те је сагорело 166 кућа.

НОВИЈЕ.

Петроград, 6. септембра. »Новое Время« једнако најтавнијим бојама описује стање на далеком Истоку. Пре неки дан је донело из Владивостока писмо, које прориче руско-јапански рат за 1910. Говори се, да се Јапанци спремају на све стране.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву »БРАНИКА«.

Кошутов говор у Араду.

Арад, 7. септембра. Овде је јуче откривен споменик Лаушу Кошуту, Мивистар трговине Фрања Кошут је држао одушевљено примљен говор, у коме је изјавио, да је он, Фрања Кошут, примио као наследство после свога оца мађарске нацијоналне тежње отаџбине и његов живот је посвећен остварењу тих високих идеала. (И те правне фразе Фрање Кошута још некога могу да одушеве! А сутра ће Кошут у Бечу друкче гудити. — Ур. «Бр.«)

У подне је одржана главна скупштина за конститујисање странке независности за Арад и околицу.

Лауш Холо је говорио, како ни само краљево veto не може спречити тежње странке независности за самосталном мађарском банком.

Арад, 7. септембра. Министар Кошут је рекао у свом данашњем говору, да се не сму доводити у противност са непроменљивом успоменом на Лауша Кошута политички догађаји и уверења, која се по потреби мењају, јер — вели — у политици можемо само онда доспети до мете, **ако своју борбу и оружје прилагодимо промењеним приликама.**

Врење у Грчкој.

Атина, 7. септембра. Пошто су присташе бившег министра-председника Теотокиса изјавили, да ће потпомагати Мавромихалисов кабинет, изгледа, да је уклоњен разлог за узнемиривање. Већина заступничке коморе ће по свој прилици одобрити реформе, које су означене као неопходне.

Бомбе у Русији.

Петроград, 7. септембра. У Орку (?) је нађено стовариште бомби. Пронађено је, да су бомбаши чланови тајне полиције. Шеф те полиције свргнут је са звања.

Везув ради.

Портичи, 7. септембра. Вулкан Везув врло јако ради. Лава потоцима продире све даље.

Пловидба ваздухом.

Бреша, 7. септембра. Велико одушевљење је изазвао лет пуковника Калдераре, који је својим аеропланом превалио 20 километара за 21 минут и 43 секунда.

Шпањолски рат с Кабилима.

Мадрид, 7. септембра. Око Мелиље су најживље војничке операције. Шпањолска војска је отпочела наступање.

Оркан на Куби.

Њујорк, 7. септембра. У срезу Пинас Кубас (на острву Куби) оркан је разорио многе куће и уништио духанску жетву.

☛ Због сутрашњег празника Мале Госпојине изаћи ће идући број нашег листа у среду после подне.

РАЗНО.

— **Стан за 150.000 Круна.** У Петрограду је из порезе на станарину лако израчунати, колико ко плаћа станарине. По томе у Петрограду има најскупљи стан кнегиња Зинајида Николајевна Јусупова, јединица последњег кнеза Јусупова, која се је г. 1882. удала за грофа Сумарокова-Елстона и однела му у мираз и огромна имања кнежева Јусупових, која годишње носе 20 милијона К прихода. Пошто кнегиња плаћа 6000 рубаља станаринске порезе, може се израчунати, да плаћа 60.000 рубаља станарине, или 150.000 К. За њом плаћају највише станарине: племић Половцов, грофица Паскевић, генерал Дурново, грофица Панина, кнез Горчаков, кнез Абамелек-Лазарев, гроф Гудовић и грофица Апраксина.

Књижевне вести.

Кроз Босну и Херцеговину.

Тако ће се звати књига, у којој ће, разрађене, изаћи путничке белешке београдског новинара Душана Мил. Шијачког, које су године 1907. угледале света у »Београдским Новинама. У књизи ће бити преко педесет нових илустрација. Писац позива на претплату. Претплатна је цена књизи једна круна. Књига ће изаћи крајем овог месеца.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
Одговорни уредник: Јанко Перић.

Припослано.*)

ИЗЈАВА.

Неки од сарадника »Правде«, видећи ме у недељу, 31. августа, у разговору са г. Милованом Миловановићем, министром спољних послова, који је мој школски друг, хтео је да на рачун Господина Министра, а и мој, начини глупу досетку и у рубрици „Важне вести“ донео, како сам ја, тражећи од њега неку службу, „гњавио га“ и напослетку га напао, хотећи да га бијем, тако да је г. Миловановић морао бежати кроз улице и да је напослетку побегао у неку кућу, где је пао у несвест итд.

Београђани, који познају „Правду“ и наше људе и прилике, могли су само да с презрењем пређу преко ове недотупавне шале. И ја се не бих на њу ни осврнуо, да је нису репродуковали неки од страних листова, као да је то било у истини. С тога због страног и необавештеног света сматрам за потребно изјавити, да је оно од почетка до краја једна глупа и пакосна измишљотина.

У **Београду**, 4. септембра 1909.

Миливој Мика Стојковић
управ. пут. позоришта.

*) За ствари под овом рубриком не одговара уредништво овог листа ни у ком погледу. — Уредништво „Браника“.

ОГЛАСИ.

Шпецијалитет за ђаке!

Пред упис у школе

обично се ђаци понављају. **Ново отворена трговина одела Панте Спаића у Новом Саду, Дунавска улица бр. 36.** препоручује ових дана приспели велики избор фине мушке и женске конфекције све најновијег кроја. Цене припознато јефтине и утврђене.

Новитет у јакнама за госпође и госпођице!

356 (8—12)

ПРОМЕСЕ

4% потиско-сегединских срећака

ГЛАВНИ ЗГОДИТАК

К 180. 000.—

5 згодитака по К 2000.—
4394 згодитка по К 240.—

жребање 1. октобра о. г.

366 **ЦЕНА К 7·—**

издаје
МЕЊАЧНИЦА
ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА
у Новом Саду.

*) Поштом шаљемо промесе само кад анм се унапред пошаље новац са 35 пот. за поштарину.

ТРАЖИМ МЕСТО **за домаћицу**

у каквој породици. Вична сам вођењу свију домаћих послова потпуно. Удова сам, стара 29 година. Ближа извешћа даје администрација овог листа.

405 1—1

ТРАЖИМО ШЕГРТА

из добре куће,

за нашу новоотворену књижару. Првенство имају Новосађани.

Уч. д. д. **„НАТОШЕВИЋ“**
400 3 3 **у Новом Саду.**

Књижара за српску и страну литературу

ГЕЦЕ КОНА — БЕОГРАД

потребује једног

МЛАЂЕГ ПОМОЋНИКА

са лепим рукописом, а који, поред матерњег, влада и немачким језиком.

Ступити може одмах. 402 2 3

СВЕ КЊИГЕ И СВИ ПРИБОРИ
ЗА СРПСКЕ ШКОЛЕ,
могу се добити у књижари учит. деоничког друштва
„Натошевић“
399 3 3 **у Новом Саду.**

Падавица! Ко пати од падавице, грчева и од других живчаних наступа, нека пише писмено, а може се добити бесплатно и франко од привилег. Лабудове лекарнице у Франкфурту на 396 3—52 Мајни.

Дражбена објава.

Српски Учитељски конвикт у Новом Саду расписује стечај на јавну дражбу ради дозиђивања своје зграде у св. николајевској, лаваревој и хлебарској улици у Новом Саду. Један део те зграде биће на спрату и по претходном прорачуну износиће на 53.000 К, а цело здање око 75.000 К. Зграда на спрат треба да дође још ове јесени под кров а потпуно готова до 1. маја 1910. г. Целокупно пак здање са адаптацијама постојећих зграда има се готово предати најдаље до 31. јула 1910. године.

Планови, услови и прорачун за то могу се сваки дан од 3—5 сати после подне видети у писарници истог конвикта; иначе код мерника, г. Александра Вулка, у кући дра М. Полита у грчко-школској улици.

Понуде ће се примати или на целокупно здање или на поједине занатлијске послове, што ће управни одбор по свом увиђењу решити.

Стручњаци, који имају вољу да се приме тог посла, нека поднесу своје писмене понуде у запечаћеном писму преде днику конвикта, г. Аркадију Варађанину, у грчко-школској улици бр. 5. најдаље до 30. септембра о. г. у 9 сати пре подне заједно са 5% пишмалуком у готовом или у папирима од вредности; а на коме буде остао посао допуниће тај пишмалук са још 5% целокупне вредности примљеног посла.

Понуде ће се отварати у присуству нудиоца 30. септембра о. г. по нов. кал. у 9 сати пре подне, у зборници срп. учит. конвикта.

Одбор задржава себи право, да изда посао коме за добро нађе.

У **Новом Саду**, 4. (17.) септембра 1909. године. 403 1—1

УПРАВА КОНВИКТА.

ШПЕЦЕРАЈСКА, ДЕЛИКАТЕСНА И ВИНАРСКА РАДЊА

БРАЋЕ ВАГНЕРА Нови Сад,

препоручује своје богато снабдевено стовариште најбоље врсте:

деликатес шпецијалитета, раног воћа и поврћа, копунова (пулара) и дивљачи, француска кујна хладних јела за приређивање рибе, хладетине, паштете, сендвиче и т. д. уметнички и кусно изведена, **по најјефтинијим ценама.** Довољна је једна посета, па да се поштов. грађанство увери, шта се све добро може код нас добити.

83 33-52 **Ценовник бесплатно.**

ШПЕЦЕРАЈСКА И ПАМУЧАРСКА РАДЊА
СТЕВАНА И. КРЕЦУЛА
у Земуну
потребује
два помоћника,
који говоре српски, немачки и мађарски. 406 1-1

Ступити би могли и одмах.

ТРГОВИНА МЕШОВИТЕ РОБЕ
Александра П. Живановића
у БАВАНИШТУ (Temesmegye)
треба
два помоћника,
једног старијег и једног млађег.

Оферте уз ознаку плате, ступање одмах или 15. септембра.

375 3-3

ДУШАН С. МОНАШЕВИЋ.

У НОВОМ САДУ, Ћурчинска улица број 23., у сопственој кући
ПРЕКО ПУТА БРАЋЕ МИРОСАВЉЕВИЋА.

ТРГОВИНА МУШКЕ и ЖЕНСКЕ МОДЕ, МУШКИХ и ДЕЧЈИХ ШЕШИРА и ЦИЛИНДЕРА, ГАЛАНТЕРИЈСКЕ, КРАТКЕ и ПЛЕТЕНЕ РОБЕ

на велико (en gros) и на мало (en detail).

Част ми је известити своје поштоване муштерије, пријатеље и познанике како из места тако и са стране, да сам услед знатног повећања своје радње као и услед уважања продаје

на велико (за трговце)

куповањем много већих количина робе из првих непосредних извора дошао у тај пријатан положај, да робу много јефтиније набављам те да својим поштованим муштеријама, пријатељима и познаницима омогућим што јефтиније подмиривање њихових потреба. С тога сам решио, да од 15. августа о. г. сву у мојој радњи налазећу се робу уз знатно снижене цене продајем и молим, да се о томе свако лично код мене у радњи увери.

Нарочито обраћам пажњу родитељима наших ђака, да се у току школске године користе том јефтиноћом те да потребе за своју децу код мене изволе подмирити,

Уједно молим Србе трговце из околине, да ме у мом новом савесном подузећу потпомогну.

329 12-50

С поштовањем
Душан С. Монашевић.

П. Н.

Част ми је са овим српском православном свештенству до повољног знања ставити да сам у мојој првој кројачкој радњи **свештеничког одела** увео и

српске православне црквене утвари

као: **Одежда, Неба, Литије, црк. Барјаке** и све остало у ову струку спадајуће предмете.

Ја ласкам себи да су ме са мога солидног и дугогодишњег рада најузвишенија лица својим високим поверењем удостојила, као Његова Светост срп. **Патријарх,** Високопреосвећена г. г. **Епископи** и већина српског православног свештенства.

Пошто сву робу (материјал) за српске **православне црквене утвари** из првих и најзнаменитијих светских творница повлачим, то ми даје могућност, да ове предмете по **најнижој цени** рачунам. Дакле, како до сада тако ћу и од сада бити у **ценама најумеренији** а у послузи најсолиднији. За многобројну посету најучтивије молим

СТЕВА ПИСАРЕВИЋ
397 2-12 **Нови Сад.** Дунавска улица број 20.

Словенска Банка у Београду

у циљу подизања модерне пиваре

НА ДУШАНОВЦУ

отвара овим, на основу чл. 7. својих правила, упис II. кола од 3000 комада акција у номиналној вредности 100·— динара по комаду.

Упис ће се вршити сваког радног дана од 8—12 пре и од 3—6 по подне у локалу банчином (Палата »Росија« I. спрат) и то почев од данас па до краја октобра о. г.

По нарочитом писменом овлашћењу вршиће упис и наплаћиваће уплату и банчини повереници.

При упису полаже се 10% од номиналне вредности на име прве уплате и дин. 1·50 на име уписнине, а издатак уплате полагаће се, по извршеном упису, у недељним ратама од по дин. 2·50 по акцији, а на позив управин. Но акције се могу одмах уплатити и пуном вредношћу (101·50 дин.), у ком случају стичу одмах право на сразмеран део добитка.

24. августа 1909. год.
у **Београду.**

Председник
Словенске Банке
Д. М. Спасић,
велепоседник,
бив. мин. народне привреде.

Директор
Мир. Б. Тодоровић.

381 4—10

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браник«.

Штампарија деоничарског друштва »Браника«.